

Crítica

Benjamín Walter

ISAAC FERNÁNDEZ SANVISENS

NARRATIVA

Bruno Arpaia,
L'última frontera.
Trad. de Montserrat Gallart.
Rosa dels Vents.
Barcelona, 2003.

Walter Benjamin, el cèlebre intel·lectual jueu alemany, és el centre al voltant del qual gira *L'última frontera*. De fet, l'obra podria passar per una biografia íntima dels últims temps de la vida de l'assagista. Bruno Arpaia (Ottavia, Itàlia, 1957) dona de Benjamin una imatge d'home obstinat però alhora feble, brillant però alhora incapaç, en aquest llibre que es desenvolupa a partir de dues trames paral·leles, que persegueixen el mateix Walter Benjamin i Laureano Mahojo.

L'autor napolità crea la figura de Laureano Mahojo com a contrapunt de Benjamin. Laureano és un lluitador, un supervivent, un home sempre optimista que va de guerra en guerra des de la seva Astúries natal fins a l'exili a Mèxic. En el seu currículum bèl·lic hi consten les derrotes amb el bàndol republicà a la Guerra Civil Espanyola i a la Segona Guerra Mundial, enrolat per la fatalitat de l'atzar a les files de l'exèrcit francès. Laureano, un home senzill, el trobem de vell, en una actualitat fictícia en què és entrevistat per l'autor respecte a la seva relació amb Walter Benjamin el 1940 a Portbou. A partir d'aquesta pregunta –només intuïda, perquè el personatge de l'entrevistador no apareix mai–, l'antic tinent republicà es llança a un monòleg fresc en primera persona amb el millor estil *batalletes de l'avi*. Explica tota la seva experiència vital, ben carregada d'aventures: les primeres escaramusses revolucionàries a Astúries, al front de l'Ebre, formant part d'una divisió d'elit, la relació de subordinació amb el seu carismàtic amic Mariano, els bombardejos de Barcelona, l'amor per Mercedes, la fugida cap a França, el confinament a diversos camps de refugiats, l'alistament obligat a l'exèrcit francès en la invasió alemanya i un altre cop la fugida, ara des del nord de França fins a Port-

L'autor italià Bruno Arpaia ha recreat la vida de Walter Benjamin

bou, on, de contrabandista, té la trobada amb Benjamin abans de tornar a fugir cap a l'exili, a Mèxic.

D'altra banda, les peripècies de Walter Benjamin són narrades en tercera persona omniscient, servant una fidelitat estricta a la realitat històrica pel que fa a fets, dates i dates conegudes, però novel·lades per crear tensió dramàtica. D'aquesta manera, el lector descobreix la personalitat del pensador hebreu, així com detalls de la seva biografia, com ara els seus problemes crònics amb els diners, la salut i les dones i, en definitiva, amb tot el que hi ha de pràctic al nostre

món. Benjamin està obsesionat per la seva feina d'assagista; una feina que li causa nombrosos maldecaps perquè gairebé no és capaç de tirar-la endavant però que alhora considera el més important del món. Així, les pàgines de *L'última frontera* se submergeixen en el seu dolorós procés creatiu, a la Biblioteca Nacional de París, a les modestes cambres d'hostes de la capital francesa i de Berlín i a casa del seu amic Bertold Brecht a Skovsbostrand (Dinamarca), mentre treballa minuciosament en obres com ara *Els passatges*, el seu *Baudelaire* i les *Tesis sobre el concepte d'història*.

Bruno Arpaia juga amb les dues trames paral·leles amb l'objectiu de controlar el ritme, i en treu uns resultats força satisfactoris. Els primers capítols del llibre són curts i s'alternen un a un entre Benjamin i Laureano. El ritme d'aquesta part inicial és intens, gairebé trepidant, i fa que el lector se senti atrapat per la història. A partir d'aquí, la intensitat va de baixa, coincidint amb el moment en què el lector comença a voler aprofundir més en cadascuna de les trames, sense tants salts entre l'una i l'altra. Els paral·lelismes que Arpaia posa en pràctica van més enllà de la simple al-

ternança i també busquen la complicitat del lector atent, i ofereixen detalls que donen les claus per deduir que tots dos personatges són els dos caps d'una mateixa corda, dues cares de la mateixa Europa, com queda reflectit cap al final del llibre: els dos van a parar a camps de concentració alhora, veuen ploure i es mullen al mateix moment, troben una dona i el seu fill paral·lelament... A més, un element importantíssim corre tot al llarg de l'obra i manté l'expectativa de qui llegeix: la trobada entre els dos protagonistes; com poden arribar a coincidir les vides de dos personatges tan diferents?

UN ÀNGEL DE LA GUARDA

La resposta a aquesta pregunta és potser més fàcil de trobar en el títol original de l'obra, *L'angelo della storia*, molt diferent del títol escollit per a l'edició catalana de *L'última frontera* i que té una relació directa amb la persona de Laureano Mahojo, que acaba encarnant la figura d'una espècie d'àngel de la guarda per a Walter Benjamin. El cert és que a la ment de Benjamin està present tot al llarg de la novel·la la idea del destí, de la fatalitat i d'una mena d'estranya força interior que el condueix irremissiblement a la perdició. Una força interior que ell reconeix com un homenet interior que en algun moment l'ha portat fins i tot a flirtejar amb el suïcidi.

Un final digne d'una bona novel·la d'aventures –característica que, d'altra banda, també tenen els capítols en què Laureano explica les seves anades i vingudes a la guerra– conclou el llibre, amb una sèrie de detalls de comèdia negra en tot allò que envolta la mort de Benjamin a Portbou: la mala sort de ser detinguts per les autoritats espanyoles el primer dia que decideixen aturar els fugitius de França, la necessitat de Laureano de cremar l'obra de l'intel·lectual per salvar la vida i sobretot l'enterrament anònim al poble empordanès, on van confondre el seu nom i va quedar enregistrat com a Benjamín Walter a la làpida, després d'haver-se passat tota la vida pensant que el nom era el més essencial que posseïa cada persona.